

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

“ 02 ” вересня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-ТУРИСТСЬКОЇ РОБОТИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u> (шифр, назва спеціальності)
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u> (шифр, назва спеціалізації)
спеціальність	<u>106 Географія</u>
освітні програми	<u>Географія рекреації та туризму</u>
спеціалізація	
вид дисципліни	вибіркова
факультет	геології, географії, рекреації і туризму

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«28» серпня 2023 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Прасул Ю.І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

_____ (підпис) (Юлія ПРАСУЛ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми:

Гарант ОПП «Географія рекреації та туризму»

_____ (підпис) (Юлія ПРАСУЛ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол від «28» серпня 2022 року № 7

Заступник голови науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ (підпис) Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методика організації спортивно-туристської роботи» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму» підготовки бакалавра спеціальності 106 Географія в якості вибіркового освітнього компонента.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є

формування у студентів, що опановують професію географа-туризмознавця, фахового світогляду, базових професійних, організаційних, методичних теоретичних знань та практичних навичок, сучасних концепцій, понять, методів та технологій організації спортивно-туристської роботи, необхідних для фахової діяльності в туристичних осередках, освітніх закладах з учнівською молоддю на посадах керівника гуртка / секції зі спортивного туризму чи орієнтування, організатора масової спортивно-туристської роботи.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

Формування фахової компетентності в галузі позашкільної роботи в закладах освіти, опанування теоретичних основ організації спортивно-туристської роботи, уміння застосовувати їх на практиці.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни Методика організації спортивно-туристської роботи	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
8-й	-й
Лекції	
20 год.	- год.
Практичні, семінарські заняття	
14 год.	- год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
86 год.	- год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

Сформовані компетентності:

- концептуальні знання про організацію спортивно-туристської роботи;
- здатність до організації та проведення масових та навчально-тренувальних спортивно-туристських заходів;
- здатність до аналізу літературних джерел, роботи з нормативно-правовими документами;
- здатність до аналізу власної професійної діяльності.

Сформовані програмні результати навчання:

- збирати, обробляти, аналізувати інформацію в області географічних і педагогічних наук;
- визначати сприятливість природного середовища для організації спортивно-туристських заходів;
- знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення.

Знання: понятійно-термінологічний апарат, зокрема форми та види масових спортивно-туристичних заходів, законодавчу базу організації спортивно-туристської роботи, вимоги до кваліфікації учасників, теоретичні, практичні та організаційно-методичні основи організації масових спортивно-туристських заходів тощо, засади і методи застосування технологій базових видів спортивного туризму та орієнтування в організації масових спортивно-туристичних заходів, особливості анімаційних програм в програмах масових спортивно-туристських заходів, методика розробки та проведення масових спортивно-туристичних заходів.

Уміння: аналізувати наукові і прикладні публікації з питань організації спортивно-туристської роботи, складати документи щодо організації та проведення масових спортивно-туристських занять, організовувати спортивно-туристську роботу у закладах освіти (середньої освіти, позашкільної освіти, вищої освіти), організовувати і проводити масові спортивно-туристські заходи, визначати цілі і завдання навчального і тренувального процесів, підбирати під поставлені завдання засоби і методи навчання та тренування, володіти методами розробки тематичних планів та конспектів занять, володіти самоаналізом та аналізом занять зі спортивного туризму, вміти їх проводити в ускладнених умовах, зокрема дистанційно; впроваджувати новачі в навчально-тренувальний процес, проводити залікові уроки, майстер-класи в рамках масових спортивно-туристських заходів, ділитися досвідом роботи з колегами, мати методичні розробки та експериментальні програми.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теорія спортивно-туристської роботи

Тема 1. Спортивно-туристська робота як соціальне явище. Категорії кадрів.

Мета та основні завдання курсу «Методика організації спортивно-туристської роботи». Сутність, зміст, функції, цінність та значення спортивного туризму, спортивно-туристської роботи в закладах середньої освіти та закладах, що входять до системи позашкільної освітньої діяльності. Роль масових спортивно-туристських заходів у формуванні духовності і фізичного розвитку особи, характеру, світогляду молоді. Виховна, освітня, пізнавальна цінність спортивно-туристської роботи. Підготовка кадрів для спортивно-туристської роботи. Категорії кадрів. Організатор спортивного туризму. Інструктор дитячо-юнацького туризму. Їх права і обов'язки.

Форми і різновиди спортивно-туристської роботи з учнівською молоддю. Походи вихідного дня. Експерсії. Експедиції. Шкільні виставки. Туристичні вечори. Туристські змагання. Туристські зльоти. Туристські гуртки. Туристські секції. Профільні туристські табори.

Тема 2. Організаційно-правові та методологічні засади організації спортивно-туристської роботи

Організаційна структура спортивно-туристської діяльності в Україні. Організаційна структура дитячо-юнацького туризму в Україні. Організаційно-правові засади масової спортивно-туристської роботи в закладах освіти. Положення про масові спортивно-туристські заходи, план їх підготовки та проведення, умови змагань, кошторис, дозвіл органів влади і спеціалізованих структур на організацію та проведення заходу. Учасники масових спортивно-туристських заходів: їх права, обов'язки, відповідальність. Робота

орґкомітету та суддівської колегії. Маршрутно-кваліфікаційні комісії та їх робота. Система розрядів і звань.

Методологічні принципи організації спортивно-туристської роботи. Принцип комплексного підходу до спортивно-туристської роботи. Принцип поєднання туристської, краєзнавчої, екологічної та виховної діяльності. Принцип поступового освоєння довкілля і набуття туристського досвіду. Принцип спортивно-туристських циклів. Принцип посадової структури самоврядування спортивно-туристської спільноти.

Розділ 2. Методика організації масової спортивно-туристської роботи в закладах середньої освіти

Тема 1. Загальна методика організації масових спортивно-туристських заходів

Загальні вимоги до організації та методики реалізації масових спортивно-туристських заходів. Створення оргкомітету, затвердження плану його роботи. Розробка і затвердження Положення про масовий спортивно-туристський захід. Підготовка місця проведення спортивно-туристського масового заходу: організаційне та матеріально-технічне забезпечення. Джерела фінансування масових спортивно-туристських заходів: держаний бюджет, спонсорські кошти, стартові внески, інші фінансові надходження. Розподіл коштів на організацію та проведення масових спортивно-туристських заходів (підготовка, послуги сторонніх організацій, заробітна платня, придбання обладнання, спорядження, реклама тощо). Сценарій відкриття та закриття масового спортивно-туристського заходу. Зміст і технологія спортивно-туристського суддівства. Підведення підсумків, нагородження переможців. Організація реклами масового спортивно-туристського заходу.

Тема 2. Спортивно-туристські змагання та методика їх організації.

Види спортивно-туристських змагань. Форми – першість, відбіркові, товаристські. Загальні положення щодо організації туристських змагань. Особливості підготовки та проведення змагань з різних видів спортивного туризму та орієнтування. Зміст змагань з різних видів спортивного туризму. Технічні етапи. Спеціальні завдання. Дистанції змагань: Смуга перешкод, Крос-похід, Рятувальні роботи, Естафета, Спеціальні завдання та їх різновиди.

Загальні основи і методика підготовки масових заходів у спортивному орієнтуванні. Зимові та літні види змагань зі спортивного орієнтування. Різновиди змагань зі спортивного орієнтування та види дистанцій: орієнтування в заданому напрямку, орієнтування на маркованій трасі, естафети. Правила змагань. Організація змагань. Методика побудови змагальних дистанцій цих типів. Розробка дистанцій змагань. Особливості обладнання та побудови дистанцій. Спортивні карти. Технічна інформація про дистанцію. Проходження навчальних дистанцій, техніка проходження. Організація старту змагань, зокрема у заданому напрямку. Організація фінішу. Особливості відміток на контрольних пунктах. Суддівство. Нагородження.

Тема 3. Масові спортивно-туристські заходи та методика їх організації.

Класифікація масових спортивно-туристських заходів. Класифікація за формою, масштабом, класом.

Туристські зльоти: значення, мета та завдання проведення. Зльоти – конкурси, виставки, семінари, вечори. Навчально-тренувальні збори, тренінги. Тренінги командної взаємодії. Положення про туристський зліт (корпоративний / шкільний, міський, обласний рівень), план його підготовки та проведення, умови змагань, розважально-конкурсна програма, кошторис, дозвіл органів влади і спеціалізованих структур на організацію і проведення туристського зльоту. Підготовка місця, забезпечення безпеки. Особливості сценаріїв відкриття, закриття, підведення підсумків, нагородження, реклами.

Дні туриста як масовий захід з пригодницького туризму. є ефективною формою виховання учнів середнього шкільного віку у процесі позакласної роботи. Вони

організуються згідно з Положенням про проведення дня туризму в закладі середньої освіти (школі). Їх основною метою є формування у школярів бажання і нахилів до туристської діяльності та можливий відбір здібних школярів для занять у гуртку спортивного туризму чи спортивного орієнтування.

Наметові спортивно-туристські табори: мета, завдання та види (стаціонарні, пересувні, їх особливості). Положення про табір, план його проведення, програма діяльності, кошторис, дозвіл органів влади та спеціалізованих структур на його проведення. Методика організації та проведення наметового спортивно-туристського табору. Підготовка місця реалізації спортивно-туристського табору. Особливості проведення заходу.

Розділ 3. Методика організації спортивно-туристських занять як позакласної роботи

Тема 1. Навчально-тренувальні заняття та методика їх проведення

Завдання, зміст та методи проведення навчально-тренувальних занять. Основні принципи та методи навчання. Принципи спортивного тренування: спрямованість на максимально можливі досягнення, поглиблення спеціалізації і індивідуалізації, єдність загальної і спеціальної підготовки, неперервність тренувального процесу, єдність поступовості і обмеженості у нарощуванні тренувального навантаження, хвилеподібність динаміки навантаження, циклічність тренувального процесу. Групи засобів тренування: всебічного розвитку, навчання техніці і тактиці, етичного виховання, психологічної підготовки і виховання вольових якостей, теоретичної підготовки. Засоби спортивного тренування: обрані змагальні вправи, спеціально підготовчі вправи, загально підготовчі вправи. Методи спортивного тренування: загально підготовчі (словесні, наочні), практичні, рівномірний, змінний, коловий, інтервальний, повторний, ігровий, змагальний, контрольний методи удосконалення фізичних якостей.

Планування та структура навчально-тренувальних циклів. Основні документи перспективного планування: навчальний план, навчальна програма. Документи поточного планування: план-графік річного циклу індивідуальної та командної підготовки. Документи оперативного планування: робочий план, план-конспект тренувального заняття, план підготовки до окремого змагання (індивідуальний, командний).

Методика проведення тренувальних занять. Загальна та спеціальна підготовка туристів. Загальна фізична підготовка туристів. Методика оцінки фізичного здоров'я туриста. Спеціальна фізична підготовка туристів. Вимоги до загальної та спеціальної фізичної підготовки туриста для підготовки до спортивних туристських походів. Загальні спортивні нормативи та їх особливості для різних видів туризму. Технічна підготовка туристів. Туристське спорядження. Підбір туристського спорядження. Туристське спорядження: індивідуальне та групове. Характеристика туристського спорядження. Основні вимоги до спорядження: мала вага та розміри, висока теплоізоляція, міцність, непромокальність, зручність у користуванні, надійність в роботі. Головні експлуатаційні якості. Географічна підготовка. Топографічна підготовка.

Тема 2. Забезпечення безпеки при проведенні масових спортивно-туристських заходів.

Безпека – основна й найважливіша вимога до масових спортивно-туристських заходів, навчально-тренувальних занять. Основні поняття безпеки у спортивно-туристській діяльності. Правове забезпечення безпеки спортивно-туристської діяльності. Система забезпечення безпеки. Небезпека явна і уявна. Вимоги до безпеки спортивно-туристської роботи. Організація безпеки змагань зі спортивного туризму та орієнтування на місцевості, їх дистанцій та окремих етапів. Безпека учасників у лісі та на воді. Безпека учасників біля вогнища та поводження з гострими предметами. Безпека учасників під час взаємодії з флорою і фауною. Вірогідні екстремальні ситуації та їх характеристика: захворювання учасників, загублення учасника, дисгармонія взаємовідносин у команді, втрата продуктів харчування, дезорієнтування на місцевості, жорсткі погодні умови,

фізична та моральна перенапруга учасників тощо. Причини виникнення нестандартних ситуацій та нещасних випадків. Перша медична допомога при захворюваннях та нещасних випадках: застудних, шлунково-кишкових, серцево-судинних захворюваннях, отруєннях, опіках, обмороженнях, сонячних і теплових ударах, укусах комах та змії, ураженнях блискавкою, кровотечах, переломах, забиттях та розтягненнях суглобів, розривах зв'язок, вивихах, ранах тощо. Забезпечення страхування учасників під час проведення змагань зі спортивного туризму: страхування на технічних етапах, суддівська страховка, командна страховка, особиста страховка.

3. Структура навчальної дисципліни

Ураховуючи малочисельність групи, розподіл аудиторних занять, відповідно до Положення про планування і звітування науково-педагогічних працівників, був зменшений до 70 % і представлений у таблиці нижче

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Розділ 1. Теорія спортивно-туристської роботи													
Тема 1. Спортивно-туристська робота як соціальне явище. Категорії кадрів	10	2					8						
Тема 2. Організаційно-правові та методологічні засади організації спортивно-туристської роботи	15	2	2				11						
Разом за розділом 1	25	4	2				19						
Розділ 2. Методика організації масової спортивно-туристської роботи в закладах середньої освіти													
Тема 1. Загальна методика організації масових спортивно-туристських заходів	10	2	2				6						
Тема 2. Спортивно-туристські змагання та методика їх організації	20	2	4				14						
Тема 3. Масові спортивно-туристські заходи та методика їх організації	20	4	4				12						
Разом за розділом 2	50	8	10				32						
Розділ 3. Методика організації спортивно-туристських занять як позакласної роботи													
Тема 1. Навчально-тренувальні заняття та методика їх проведення	30	4	2				24						
Тема 2.	15	4					11						

Забезпечення безпеки при проведенні масових спортивно-туристських заходів												
Разом за розділом 3	45	8	2			35						
Усього годин	120	20	14			86						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вивчення Положення організації та проведення змагань, Правил змагань зі спортивного туризму, спортивного орієнтування, масових спортивно-туристських заходів	2
2	Розробка Положення про масовий спортивно-туристський захід	2
3	Розробка плану підготовки та проведення масового спортивно-туристського заходу	2
4	Розробка умов змагань / участі у масовому спортивно-туристському заході	2
5	Розробка кошторису масового спортивно-туристського заходу	2
6	Розробка сценарію відкриття та закриття масового спортивно-туристського заходу	2
7	Складання календаря позакласних / позашкільних спортивно-туристських заходів	2
Разом		14

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи <i>Узагальнити самостійно матеріал за такими темами:</i>	Кількість годин
1	Особливості організації спортивно-туристської роботи у закладах загальної середньої освіти, закладах позашкільної освіти, закладах вищої освіти	2
2	Організаційна структура підготовки кадрів для спортивно-туристської роботи в освітніх закладах	3
3	Порівняння вимог до проведення різних форм спортивно-туристських заходів з учнівською молоддю	3
4	Законодавча база розвитку спортивно-туристської діяльності в сіті	4
5	Організаційно-правові та методологічні особливості спортивно-туристської роботи з учнівською молоддю	4
6	Принципи організації спортивно-туристської роботи у закладах освіти	3
7	Джерела фінансування масових спортивно-туристських заходів, їх пошук	2
8	Анімаційні програми у межах масових спортивно-туристських заходів	2
9	Рекламний менеджмент при організації змагань, зльотів, таборів	2
10	Особливості організації і проведення змагань з пішохідного туризму	3
11	Особливості організації і проведення змагань з велосипедного туризму	3
12	Особливості організації і проведення змагань з водного туризму	3

13	Особливості організації і проведення змагань з лижного туризму	3
14	Особливості організації і проведення змагань зі спортивного орієнтування (влітку, взимку, вночі)	2
15	Методика проведення туристських зльотів з учнями, що отримують базову середню освіту	2
16	Методика проведення днів туриста з учнями, що отримують базову середню освіту	3
17	Методика організації наметових спортивно-туристських таборів для учнів, що отримують базову середню освіту	2
18	Методика проведення виставкової діяльності щодо спортивно-туристської роботи	3
19	Тренінги як особлива форма спортивно-туристської роботи	2
20	Позаурочна робота зі спортивного орієнтування	4
21	Річний план роботи гуртка спортивного туризму в залежності від підготовки учнів	4
22	Спортивні тренування як фактор фізичної підготовки.	4
23	Топографічна підготовка гуртківців	4
24	Особливості індивідуальної підготовки зі спортивного туризму, індивідуальна робота з гуртківцями	4
25	Командна підготовка до участі у змаганнях	4
26	Попередження нестандартних ситуацій при проведенні змагань та організація надання першої медичної допомоги	3
27	Попередження нестандартних ситуацій при проведенні навчально-тренувальних занять та надання першої медичної допомоги	4
28	Страхування при проведенні спортивно-туристських змагань	4
	Разом	86

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачені.

7. Методи навчання

Передбачені лекції та практичні заняття, які на час дії воєнного стану в Україні проводяться дистанційно у форматі відеоконференції (платформа GoogleMeet), студентам надаються питання для самоперевірки та самоконтролю. Усі матеріали і навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office365. Консультації індивідуальні та групові можуть відбуватися аудиторно (за наявності дозвільних документів) чи дистанційно синхронно та асинхронно (з використанням месенджерів Viber, Telegram, електронної пошти тощо).

8. Методи контролю

Передбачені методи контролю: теоретичний захист практичних робіт, поточні проміжні (в т.ч. і тестові) контролю теоретичного матеріалу (як за окремими темами, так і кожної лекції), участь в дискусіях під час лекційних та практичних занять, ведення конспекту окремих тем тощо.

Для проведення проміжного та підсумкового залікового контролю використовуються Google-форми з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції із забезпеченням академічної доброчесності. Студент допускається до складання підсумкового контролю за умови отримання за накопичувальною системою під час різних видів поточних контролів не менше 20 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										залік	Сума
Розділ 1		Розділ 2			Розділ 3		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
T1	T2	T1	T2	T3	T1	T2					
5	4	6	12	12	6	50	15	60	40	100	

Критерії оцінювання практичних робіт

ПР № 1, 3: від 0 до 5 балів – 0 балів – робота не виконана, 1 бал – виконана частково, у тезовій формі, повністю відтворена інформація з інтернет, знання фрагментарні і поверхові, 2 бали – завдання виконано частково, висновки не аргументовані, робота підготовлена недбало, або завдання виконано повністю, містить суттєві помилки методичного характеру, знання поверхові, 3-4 бали – завдання виконано повністю, вчасно, містить несуттєві недоліки, знання достатні, 5 балів – творчий підхід до розкриття питання, повно і правильно виконана, демонстрація глибоких знань теорії, зауваження відсутні.

ПР № 2, 4, 5, 6, 7: від 0 до 7 балів – 0 балів – робота не виконана, 1 бал – виконана частково, у тезовій формі, повністю відтворена інформація з інтернет, знання фрагментарні і поверхові, 2 бали – завдання виконано частково, висновки не аргументовані, робота підготовлена недбало, знання поверхові, 3-4 бали – завдання виконано повністю, містить суттєві помилки методичного характеру, знання задовільні, 5-6 балів – завдання виконано повністю, вчасно, містить несуттєві недоліки, знання достатні, 7 балів – творчий підхід до розкриття питання, повно і правильно виконана, демонстрація глибоких знань теорії, зауваження відсутні.

Проміжний і підсумковий контроль (15+40 балів) складаються з системи завдань різного типу і рівня складності (від простих тестових до вислову власної точки зору з обґрунтуванням). Детальна розбаловка контролів представлена на самій роботі біля кожного завдання. **Відкриті питання проміжного контролю** від 0 до 2 балів – 0 балів – відповідь відсутня, 1 бал – відповідь часткова, у тезовій формі, висновки не аргументовані, знання фрагментарні і поверхові, 2 бали – повна відповідь, знання достатні.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	незараховано

10. Рекомендована література

Базова література

1. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В.В., Безверхня Г.В. Умань : Візаві, 2014. 220 с.
2. Пангелова Н.Є., Пангелов Б.П. Теоретико-методичні засади туристсько-краєзнавчої роботи у вищих навчальних закладах: [навч.-метод. посібн.]. Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О.М., 2015. 202 с.
3. Педагогіка туризму : навчальний посібник / за ред. Федорченка Н.А., Скрипник М.І., Цехмістрової Г.С. Київ : Слово, 2004. 296 с.

4. Прасул Ю.І., Пономарьова А.В. Організація туристичних заходів /метод. посібник/. Харків : ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2010
5. Філіпов З. І. Спортивний туризм. Організація і методика спортивно-туристичної роботи. Дрогобич : Коло, 2010. 344 с. https://tourlib.net/books_ukr/filipov.htm
6. Дмитрук О. Ю., Щур Ю. В. Спортивно-оздоровчий туризм : навч. посібник. Київ : Альтепрес, 2008. 280 с.

Допоміжна література

1. Блистів Т. В., Горбацьо І. І, Нужний О. В. Теорія і практика туристичних походів : навч. посіб. Львів : Українські технології, 2006. 132 с.
2. Віннік Ю. В. Організація і методика спортивно-туристичної роботи. Вінниця, 2016. <http://repository.vscu.org/card.php?lang=uk&id=10633>
3. Зубалій Д.М. Пішохідний і лижний туризм. - К.: Здоров'я, 1984
4. Несвітайло О.Ю. Спортивно-оздоровчий туризм у Харківській області. - Харків : Б.в., 2005
5. Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм. К. : Альтерпрес, 2003

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Авторські розробки, розміщені на сайті кафедри фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
2. Накази, постанови щодо розвитку спортивного туризму
3. <https://ips.ligazakon.net/document/view/>
4. Збірник законодавчих і нормативних актів про освіту.
5. Спортивний туризм: Інформаційно-методичний збірник ФСТУ.
6. Туризм і краєзнавство. Інформаційно-методичний вісник.
7. Нормативні документи спортивно-туристської роботи. http://tourismcenter.if.ua/category&category_id=20